EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 14.5.2014.
COM(2014) 259 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Direktīvas 2008/48/EK par patēriņa kredītlīgumiem īstenošanu

SATURA RĀDĪTĀJS

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Direktīvas 2008/48/EK par patēriņa kredītlīgumiem īstenošanu

1. Ievads 3
2. PKD direktīvas transponēšana dalībvalstīs 4
3. PKD direktīvas 27. panta 2. punktā minēto regulatīvo iespēju izmantošana un ietekme 4
4. Dažu PKD direktīvā iekļauto jēdzienu precizēšana 9
5. PKD direktīvas 2. panta 2. punkta c) apakšpunktā noteikto robežlielumu, kā arī robežlielumu un procentuālās daļas, ko izmanto, lai aprēķinātu izmaksājamo kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā, atbilstība patēriņa kredītu tirgum . 12
6. PKD direktīvas ietekme uz patēriņa kredītu tirgiem 12
7. PKD direktīvas ietekme uz patērētāju aizsardzību 15
8. Secinājumi 20

1. IEVADS

Vairāk nekā divdesmit gadus pēc pirmās Direktīvas par patēriņa kredītiem pieņemšanas 1987. gadā[1] tika pieņemta Direktīva 2008/48/EK (Patēriņa kredītu direktīva — PKD)[2], un dalībvalstīm tā bija jātransponē līdz 2010. gada 11. jūnijam. Kopš tā laika Komisija ir pieņēmusi Direktīvu 2011/90/ES[3], lai nodrošinātu, ka pieņēmumi gada procentu likmes (GPL) aprēķināšanai precīzāk ataino tirgū pārdotos produktus, un ir publicējusi arī pamatnostādnes par PKD piemērošanu attiecībā uz izmaksām un GPL.

PKD galvenais mērķis ir piedāvāt augsta līmeņa patērētāju aizsardzību un tādējādi palielināt patērētāju uzticību, nodrošināt kredītu piedāvājumu brīvu kustību pāri robežām un novērst izkropļotu konkurenci, ko izraisa patēriņa kredītu jomā pieņemto valstu tiesību aktu atšķirības. Vienlaikus būtu jāuzsver, ka direktīvas mērķis nav mudināt patērētājus ņemt vairāk kredītu, bet gan nodrošināt viņiem pirms kredīta ņemšanas visu nepieciešamo informāciju un tiesības pamatīgi visu apdomāt.

Taču ir svarīgi atcerēties, ka šīs direktīvas piemērošanas jomā neietilpst šādi kredītlīgumi:

1. kredītlīgumi, kas ir nodrošināti ar hipotēku vai citu pielīdzināmu nodrošinājumu, ko parasti izmanto dalībvalstī attiecībā uz nekustamo īpašumu, vai kas ir nodrošināti ar tiesībām saistībā ar nekustamo īpašumu (2. panta 2. punkta a) apakšpunkts); un
2. kredītlīgumi, kuru mērķis ir iegūt vai saglabāt īpašumtiesības uz zemi vai esošu vai plānotu ēku (2. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

Jāatzīmē arī, ka kredītlīgumi, kuru kredīta kopsumma ir mazāka par EUR 200 vai lielāka par EUR 75 000, arī neietilpst PKD piemērošanas jomā, taču dalībvalstis var brīvprātīgi paplašināt PKD piemērošanas jomu, attiecinot to uz kredītlīgumiem ārpus šiem ierobežojumiem.

PKD 27. panta 2. punktā Komisijai tiek prasīts ik pēc pieciem gadiem veikt pārskatu par šajā direktīvā paredzētajiem robežlielumiem un procentuālo daļu, ko izmanto, lai aprēķinātu izmaksājamo kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā, un pārraudzīt dalībvalstu regulatīvo iespēju ietekmi uz iekšējo tirgu un patērētājiem. Turklāt Eiropas Parlaments savā 2012. gada 20. novembra rezolūcijā aicināja Komisiju iesniegt ziņojumu par šīs direktīvas īstenošanu un pilnībā novērtēt tās ietekmi uz patērētāju tiesību aizsardzību.

Komisija ir atbilstoši pieņēmusi šo ziņojumu, pamatojoties uz transponēšanas pārbaudi, kas vēl aizvien notiek, un pierādījumiem, kuri iegūti patēriņa kredītu tirgus pētījumā[4], kā arī pētījumā par dalībvalstu regulatīvajām iespējām[5], kurus veica ārēji līgumdarba veicēji.

---

1 Padomes 1986. gada 22. decembra Direktīva 87/102/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz patēriņa kredītu (OV L 42, 12.2.1987.).

2 Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 23. aprīļa Direktīva 2008/48/EK par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 87/102/EEK (OV L 133/66, 22.5.2008.).

3 Komisijas 2011. gada 14. novembra Direktīva 2011/90/ES, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK I pielikuma II daļu, nosakot papildu pieņēmumus gada procentu likmes aprēķināšanai.

4 Pētījums par patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropā, ko veica pētījumu kompānija "*Ipsos*" un ekonomikas konsultāciju firma "*London Economics*".

5 Pētījums par dalībvalstu regulatīvo iespēju un citu Direktīvas 2008/48/EK īstenošanas aspektu ietekmi uz patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropas Savienībā. Galīgo ziņojumu 2013. gada septembrī Veselības un patērētāju izpildaģentūrai sagatavoja konsultāciju uzņēmums "Risk & Policy Analysts Limited". Pētījums ir iekļauts ziņojumos par atsevišķām valstīm un horizontālajā Galīgajā ziņojumā, aptverot analīzi par situāciju Eiropas Savienībā un pievēršot uzmanību valstīm raksturīgajai informācijai un novērtējumiem.

2. PKD DIREKTĪVAS TRANSPONĒŠANA DALĪBVALSTĪS

2.1. Transponēšanas termiņš

Saskaņā ar 27. panta 1. punktu dalībvalstīm bija jāpieņem un jāpublicē noteikumi, kas vajadzīgi, lai līdz 2010. gada 11. jūnijam, 24 mēnešus pēc PKD direktīvas stāšanās spēkā, izpildītu minētās direktīvas prasības. Dalībvalstīm arī bija jāpiemēro šie noteikumi no tās pašas dienas. Daudzas dalībvalstis laikā nepaziņoja par to īstenošanas pasākumiem. Tāpēc pēc transponēšanas termiņa beigām Komisija ierosināja pienākumu neizpildes procedūru pret 16 dalībvalstīm. Turklāt četras dalībvalstis nenodrošināja direktīvas savlaicīgu stāšanos spēkā vai reālu piemērošanu, pieprasot pārejas periodu, kas direktīvā nav paredzēts. Tikmēr, tā kā visas dalībvalstis ir pieņēmušas to transponēšanas pasākumus un paziņojušas par tiem, pienākumu neizpildes procedūras, kuras tika ierosinātas, pamatojoties uz to, ka Komisijai nebija paziņots par transponēšanas pasākumiem, ir izbeigtas.

2.2. Transponēšanas pēcpārbaude

Divdesmit dalībvalstis transponēja PKD, pieņemot jaunus tiesību aktus, bet pārējās veica grozījumus esošajos tiesību aktos. Divas dalībvalstis transponēja PKD, izmantojot sekundārus tiesību aktus, bet viena — izmantojot ārkārtas rīkojumu, kas vēlāk tika apstiprināts ar likumu.

Saskaņā ar Komisijas novērtējumu līdz šim nav atklātas nekādas sistemātiskas nepilnības saistībā ar šīs direktīvas transponēšanu dalībvalstīs. Tomēr vairākās dalībvalstīs daži direktīvas noteikumi nav transponēti vai ir transponēti nepareizi vai nepilnīgi. Tie ir Komisijas konstatējumi sākotnējā analīzē.

Vispirms Komisijas dienesti sāka dialogu ar dalībvalstīm, lai iegūtu vairāk informācijas par veidu, kādā tās ir transponējušas šo direktīvu, kā arī lai saņemtu esošās informācijas precizējumus/apstiprinājumu. Dažas dalībvalstis jau šajā posmā atzina nepilnības to transponētajos noteikumos un solīja tos grozīt, lai nodrošinātu atbilstību direktīvai. Pārējās dalībvalstīs Komisijas dienesti sāka padziļinātas izmeklēšanas, kuras varētu beigties ar pienākumu neizpildes procedūru ierosināšanu.

3. PKD DIREKTĪVAS 27. PANTA 2. PUNKTĀ MINĒTO REGULATĪVO IESPĒJU IZMANTOŠANA UN IETEKME[6]

Daži PKD noteikumi nav jāīsteno obligāti, un dalībvalstis var izvēlēties, vai to prasības piemērot (turpmāk "regulatīvās iespējas"). Saskaņā ar PKD 27. panta 2. punktu Komisijai jāpārrauga to regulatīvo iespēju ietekme uz iekšējo tirgu un patērētājiem, kas minētas 2. panta 5. un 6. punktā, 4. panta 1. punktā, 4. panta 2. punkta c) apakšpunktā, 6. panta 2. punktā, 10. panta 1. punktā, 10. panta 5. punkta f) apakšpunktā, 14. panta 2. punktā un 16. panta 4. punktā. Komisijas uzdevumā veiktais pētījums katrā atsevišķā dalībvalstī un visā Eiropas Savienībā kopumā, pievēršot uzmanību iespējamai dalībvalstu izmantoto regulatīvo iespēju ietekmei uz iekšējo kredītu tirgu un patērētāju aizsardzību, apliecināja šāda novērtējuma sarežģītību. Galvenie faktori, kuri ietekmē ietekmes kvalitatīvu novērtējumu, cita starpā, ir salīdzinoši īsais laiks, kas pagājis kopš šīs direktīvas transponēšanas, ļoti atšķirīgā regulatīvā un kredītu tirgus vide dažādās valstīs, konkrēti, situācija

[6] Šīs sadaļas pamatā ir Pētījums par dalībvalstu regulatīvo iespēju un citu Direktīvas 2008/48/EK īstenošanas aspektu ietekmi uz patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropas Savienībā, ko Veselības un patērētāju izpildaģentūrai sagatavoja konsultāciju uzņēmums "Risk & Policy Analysts Limited".

valstīs pirms PKD stāšanās spēkā un patērētāju un kredītu sniedzēju faktiskā uzvedība un/vai rīcība. Visbeidzot, zināmu ietekmi varētu radīt notikumi tirgū, jo īpaši finanšu krīze, bet ne PKD īstenošana.[7]

3.1. Izņēmums, ko piemēro organizācijām, kuras izveidotas to biedru savstarpējam labumam (2. panta 5. punkts)

Sešas dalībvalstis (Kipra, Īrija, Lietuva, Latvija, Rumānija un Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Skotija un Ziemeļīrija)) ir izmantojušas 2. panta 5. punktā sniegto iespēju piemērot tikai dažus direktīvas noteikumus kredītlīgumiem, ko noslēgušas organizācijas, kuras izveidotas to biedru savstarpējam labumam, kā noteikts 2. panta 5. punkta a) līdz e) apakšpunktā.

Dažas ieinteresētās personas[8] uzskata, ka šādai regulatīvajai iespējai ir bijusi pozitīva ietekme uz iekšējo tirgu un patērētāju aizsardzību, jo tā samazina administratīvo slogu organizācijām, kuras piedāvā mazāk agresīvu un lētāku alternatīvu salīdzinājumā ar citu kredīta veidu sniedzējiem. Tas arī paplašina patērētājiem pieejamo izvēli, palīdz ierobežot dārgāku kredītu veidu (piem., aizņēmumu līdz algai) iekļūšanu tirgū un uzlabot finansiālo iekļaušanu. Iespējamie negatīvie šīs regulatīvās iespējas izmantošanas aspekti dažās dalībvalstīs ir saistīti ar kredītu sniedzēju godīgumu un taisnīgumu[9], maksimālu saskaņošanu kā regulatīvu principu, vieglu īstenošanu un juridisko skaidrību patērētājiem.

3.2. Kredītlīgumi saistībā ar atliktiem maksājumiem vai atmaksas metodēm (2. panta 6. punkts)

Astoņpadsmit dalībvalstis (Beļģija, Čehijas Republika, Dānija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Spānija un Vācija) ir izmantojušas 2. panta 6. punktā paredzēto iespēju piemērot tikai noteiktus PKD noteikumus kredītlīgumiem, kuros paredzēts, ka kreditors un patērētājs vienojas par kārtību saistībā ar atliktiem maksājumiem vai atmaksas metodēm, ja patērētājs jau nav izpildījis sākotnējā kredītlīguma saistības un ja ir izpildīti 2. panta 6. punkta a) un b) apakšpunktā minētie nosacījumi.

Šīs regulatīvās iespējas mērķis ir mudināt kredītu sniedzējus meklēt savstarpēji izdevīgāku risinājumu, kad patērētājs var atlikt maksājumu vai izmantot citas atmaksas metodes. Domājams, tas varētu pozitīvi ietekmēt patērētāju aizsardzību. Tomēr ir vērojama tendence, ka ieinteresētās personas nav informētas par šīs regulatīvās iespējas praktisko piemērošanu vai ietekmi, ko varētu tieši saistīt ar šo iespēju (kas, iespējams, izskaidrojams ar to, ka dažās dalībvalstīs regulatīvās iespējas transponēšana ataino standarta uzņēmējdarbības praksi, kura pastāvēja pirms PKD). Aptuveni 15 % respondentu tiešsaistes aptaujā norādīja, ka 2. panta 6. punktā minētās regulatīvās iespējas izmantošana pozitīvi

---

7 Ir svarīgi norādīt, ka šajā ziņojumā iekļautās informācijas apmēru un veidu nosaka iepriekš minētajā pētījumā piemērotā metodika, proti, ietekmes novērtēšana, pamatojoties uz literatūras apskatu un konsultācijām ar ieinteresētajām personām (tiešsaistes aptauju un tālruņa intervijām ar valsts pārvaldes iestāžu darbiniekiem, kredītu sniedzējiem, patērētāju pārstāvjiem, pētniecības institūtu darbiniekiem, nozares asociāciju un sūdzības apstrādājošo iestāžu pārstāvjiem), konsultācijās iegūtās informācijas apmēru un PKD noteikto regulatīvo iespēju ietekmes analīzes secinājumiem. Jāatzīmē, ka gadījumos, kad tika noteikta regulatīvo iespēju ietekme uz iekšējo kredītu tirgu, tas tika izdarīts tāpēc, ka — kaut arī šī ietekme dažos gadījumos tika noteikta valsts tirgū — tā varētu ietekmēt citas ES valstis, pārrobežu aspektus vai vismaz saikni starp valstu tirgiem un ES tirgu kopumā. Visbeidzot būtu jāatzīmē, ka pētījuma secinājumu veids neļāva viegli veikt kvantitatīvās ietekmes analīzi.

8 Šādu viedokli pauda valsts iestāžu, patērētāju aizsardzības iestāžu un kreditoru apvienību pārstāvji visās valstīs, kuras īstenoja šo regulatīvo iespēju.

9 Attiecinot uz kreditoru apvienībām visu PKD noteikumu piemērošanu, Īrijā tika ieviesti nevienlīdzīgi nosacījumi kredītu sniedzējiem salīdzinājumā ar līdzīgām organizācijām dažās citās valstīs, kurās tika izmantota iespēja piemērot PKD 2. panta 5. punktā noteikto izņēmumu (piem., Apvienotajā Karalistē).

ietekmēja patērētāju aizsardzību, bet 5 % respondentu norādīja, ka ietekme bija negatīva; taču šie viedokļi netika pamatoti[10].

3.3. Valsts noteikumi, kuros paredzēts, ka reklāmā, kurā nav norādījumu par procentu likmi vai jebkādiem skaitļiem, kas attiecas uz jebkurām citām izmaksām, kuras patērētājam jāmaksā par kredītu, ir jānorāda GPL (4. panta 1. punkts)

Četras dalībvalstis (Apvienotā Karaliste (visās jurisdikcijās), Kipra, Ungārija un Zviedrija) ir izmantojušas 4. panta 1. punkta otrajā daļā paredzēto izņēmumu, proti, tās pieprasa norādīt GPL reklāmā par kredītlīgumiem, kurā nav norādījumu par procentu likmi vai skaitļiem, kas attiecas uz jebkurām citām izmaksām, kuras patērētājam jāmaksā par kredītu, bet kas nav 4. panta 2. punktā minētā "standartinformācija".

Kopumā aptaujātās ieinteresētās personas attiecīgajās dalībvalstīs nespēja noteikt konkrētu ietekmi saistībā ar šīs regulatīvās iespējas transponēšanu. Galvenais gūtais labums bija tas, ka reklāmas ir kļuvušas īsākas un skaidrākas[11], vienlaikus sniedzot patērētājiem informāciju par GPL, kas ļauj viņiem salīdzināt dažādus piedāvājumus. Tomēr tika paustas bažas, ka ne visi patērētāji saprot, ka saskaņā ar valsts tiesību aktiem reklāmā norādītā GPL, ja to piemēro, var attiekties tikai uz "uzskatāmo piemēru" un ka likme, kādu viņi faktiski saņems, var nebūt tāda kā reklamētā likme.

3.4. GPL reklāmā, informācijā, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, un kredītlīgumos, uz kuriem attiecas 2. panta 3. punkts (pārtēriņš, ko atmaksā pēc pieprasījuma vai trīs mēnešu laikā) (4. panta 2. punkta c) apakšpunkts, 6. panta 2. punkts un 10. panta 5. punkta f) apakšpunkts)

Astoņas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Skotija un Ziemeļīrija), Bulgārija, Dānija, Īrija, Luksemburga, Malta, Polija un Spānija) ir izmantojušas 4. panta 2. punkta c) apakšpunktā paredzēto iespēju, kas ļauj dalībvalstīm nolemt, ka GPL nenorāda kredītlīgumu reklāmā, ja kredītu piešķir kā pārtēriņa iespēju un ja tas ir jāatmaksā pēc pieprasījuma vai trīs mēnešu laikā (2. panta 3. punktā minētie kredītlīgumi). Desmit dalībvalstis (Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Skotija un Ziemeļīrija), Dānija, Horvātija, Īrija, Luksemburga, Malta, Polija, Slovākija, Spānija un Vācija) ir izmantojušas 6. panta 2. punktā paredzēto iespēju, kas ļauj dalībvalstīm nolemt, ka GPL nenorāda informācijā, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas attiecībā uz 2. panta 3. punktā minētajiem kredītlīgumiem. Vienpadsmit dalībvalstis (Čehijas Republika, Vācija, Dānija, Luksemburga, Spānija, Īrija, Malta, Nīderlande, Polija, Slovākija un Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa, Skotija un Ziemeļīrija)) ir izmantojušas 10. panta 5. punkta f) apakšpunktā paredzēto iespēju, kas ļauj dalībvalstīm nolemt, ka GPL nenorāda kredītlīgumos, kuri minēti 2. panta 3. punktā.

Šķiet, ka paustie viedokļi par šo regulatīvo iespēju sekām ir lielā mērā atkarīgi no tā, vai tiek uzskatīts, ka informācija par GPL ir patērētājam noderīga 2. panta 3. punktā minēto kredītlīgumu gadījumā[12]. Ir

---

10 Dažām ieinteresētajām personām bija grūtības noteikt vai nošķirt regulatīvās iespējas ietekmi un ietekmi, ko rada tas, ka 2. panta 6. punkts attiecas uz kredītlīgumiem, kuros paredzēts, ka kreditors un patērētājs vienojas par kārtību saistībā ar atliktiem maksājumiem vai atmaksas metodēm. Dažas ieinteresētās personas saprata, ka šāda veida līgumi valsts regulatīvajā sistēmā ir regulatīvās iespējas sekas, kaut arī 2. panta 6. punktā minētā regulatīvā iespēja pati par sevi nav paredzēta tam, lai valstu regulatīvajās sistēmās ieviestu šāda veida līgumu.

11 Šādu viedokli pauda valsts pārvaldes iestāžu darbinieki un kredītu sniedzēji.

12 Piecpadsmit dalībvalstis (Austrija, Beļģija, Kipra, Igaunija, Grieķija, Somija, Francija, Ungārija, Itālija, Latvija, Lietuva, Portugāle, Rumānija, Zviedrija un Slovēnija) precizē, ka 2. panta 3. punktā minēto kredītlīgumu gadījumā GPL būtu jānorāda reklāmā, informācijā, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, un reālajā kredītlīgumā.

svarīgi atzīmēt arī, ka ieinteresētās personas vai nu nezināja par šo regulatīvo iespēju ietekmi, vai arī uzskatīja, ka to ietekme uz iekšējo kredītu tirgu vai patērētājiem būtu ierobežota (vai tādas nebūtu vispār). Tas tā ir tāpēc, ka 2. panta 3. punktā iekļautie kredītlīgumi, šķiet, pārsvarā ir "nišas" produkti, kurus izmanto tikai dažās dalībvalstīs[13] atsevišķi kredītu sniedzēji un/vai patērētāji. Turklāt būtībā ir grūti novērtēt informācijas nesniegšanas ietekmi un nošķirt ietekmi, kas rodas tāpēc, ka netiek sniegta informācija par GPL, no ietekmes citu faktoru dēļ (debitora finanšu situācija, debitora zināšanas par finansēm, finanšu krīzes ietekme uz aizņēmumiem u. c.).

Apgalvojumos par šo regulatīvo iespēju pozitīvo ietekmi[14] uz patērētāju aizsardzību tiek pieņemts, ka patērētāji varētu pārprast informāciju par pārtēriņa kredītu GPL (piem., tāpēc, ka ir grūtības aprēķināt GPL šā konkrētā produkta reklāmas nolūkos). Turklāt šie noteikumi ir devuši dalībvalstīm iespēju rast līdzsvaru starp pienācīga patērētāju aizsardzības līmeņa nodrošināšanu un kreditoriem uzlikto slogu. Patiesi, konsultāciju procesā kredītu sniedzēji un nozares asociāciju pārstāvji norādīja, ka gadījumā, ja tiem tiktu prasīts aprēķināt GPL 2. panta 3. punktā minētajiem kredītlīgumiem, tiem rastos papildu izmaksas, bet papildus gūtais labums būtu minimāls. Šajā ziņā regulatīvās iespējas pozitīvi ietekmēja iekšējo kredītu tirgu. No otras puses, ir ieteikts neatkarīgi no iespējamiem trūkumiem norādīt GPL visu veidu kredītu produktiem, lai veicinātu pārredzamību un atbilstību un lai sniegtu patērētājam visu iespējamo informāciju[15]. Tiek pieņemts, ka GPL varētu palīdzēt klientam (ja viņam ir pietiekamas zināšanas par finansēm) salīdzināt dažādus piedāvājumus un pieņemt uz informāciju balstītu lēmumu. Saistībā ar šo varētu iebilst, ka dalībvalstīs, kuras piemēro šīs regulatīvās iespējas, varētu būt arī kāda negatīva ietekme. Tomēr tā būtu ļoti ierobežota, ņemot vērā 2. panta 3. punktā minēto kredītlīgumu nelielo proporciju Savienībā.

3.5. Valstu noteikumi par kredītlīgumu noslēgšanas spēkā esamību (10. panta 1. punkts)

Visas 28 dalībvalstis ir saglabājušas vai ieviesušas valsts noteikumus par kredītlīgumu noslēgšanas spēkā esamību saskaņā ar 10. panta 1. punktu. Visas dalībvalstis, izmantojot šo regulatīvo iespēju, ir nolēmušas, ka parasti elektroniskajiem parakstiem būtu jābūt derīgiem kredītlīgumu noslēgšanai. Kaut arī lietotāji ir norādījuši, ka pastāv zināma pozitīva ietekme uz patērētāju labklājību (jo īpaši tāpēc, ka palielinās aktivitāte internetā un tiešsaistē), Vācijā tiek uzskatīts, ka ir svarīgi noslēgt rakstiskus līgumus, lai nodrošinātu augstu patērētāju aizsardzības līmeni (ļaujot patērētājiem pārdomāt un saprast līguma nozīmīgumu). Tas ir jo īpaši svarīgi, ņemot vērā negatīvo pieredzi saistībā ar elektroniski izsniegtiem kredītiem, piemēram, SMS kredītiem, kuri ir plaši pieejami Ziemeļvalstīs. Pašlaik reālā situācija ir tāda, ka Savienībā kredītlīgumi visbiežāk vēl aizvien tiek sagatavoti papīra formātā.

3.6. Atteikuma tiesības saistītu kredītlīgumu gadījumā (14. panta 2. punkts)

Trīs dalībvalstis (Francija, Rumānija un Slovēnija) ir lūgušas atzīt pastāvošos tiesību aktus, lai varētu izmantot 14. panta 2. punktā paredzēto izņēmumu attiecībā uz 3. panta n) apakšpunktā minētajiem saistītajiem kredītlīgumiem, saskaņā ar kuru gadījumos, ja tiesību aktos, kuri pieņemti pirms šīs

13 Šķiet, ka iespēja izmantot pārtēriņa parādu ir izplatīta Vācijā, Kiprā, Slovēnijā un Nīderlandē.

14 Šādu viedokli pauda dažādas ieinteresētās personas, tostarp kredītu sniedzēji, nozares asociāciju un patērētāju organizāciju pārstāvji.

15 Šādu viedokli galvenokārt pauda patērētāju organizācijas/pārstāvji, kā arī nozaru asociāciju, kredītu sniedzēju un valsts pārvaldes iestāžu pārstāvji.

direktīvas spēkā stāšanās dienas, jau ir noteikts, ka līdzekļus nevar izsniegt patērētājam, pirms nav pagājis noteikts termiņš, dalībvalstis 14 dienu atteikuma termiņu pēc patērētāja nepārprotami izteikta pieprasījuma var saīsināt līdz šim noteiktajam termiņam.

Šī regulatīvā iespēja sniedz patērētājiem iespēju saņemt iepriekš iegādātas preces vai pakalpojumus, un tā ir paredzēta, lai palīdzētu nodrošināt regulējuma atbilstību esošajiem valsts tiesību aktiem. Turklāt tā sniedz lielāku juridisko skaidrību kredītu sniedzējiem. Norādot, ka šo termiņa saīsinājumu pieprasa patērētājs, tiek nodrošināts, ka patērētājs nav spiests samazināt savu gaidīšanas periodu. Vienlaikus tas ļauj par savu pirkumu pārliecinātiem patērētājiem rīkoties ātrāk. Tomēr ieinteresētās personas nezināja par šīs regulatīvās iespējas praktisko piemērošanu un par jebkādu ietekmi, kas varētu būt ar to tieši saistīta.

3.7. Tiesības uz pirmstermiņa atmaksu un kompensācija kreditoram (16. panta 4. punkts)

Septiņpadsmit dalībvalstis (Austrija, Horvātija, Kipra, Somija, Francija, Grieķija, Ungārija, Īrija, Itālija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Polija, Slovākija, Slovēnija un Apvienotā Karaliste (visas jurisdikcijas)) ir transponējušas 16. panta 4. punkta a) apakšpunktu par kreditora tiesībām saņemt kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā, ja pirms termiņa atmaksātā summa pārsniedz valsts tiesību aktos noteikto robežlielumu.

Deviņas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste (tikai Gibraltārs), Bulgārija, Dānija, Kipra, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande un Spānija) ir transponējušas 16. panta 4. punkta b) apakšpunktu par kreditora tiesībām izņēmuma kārtā pieprasīt lielāku kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā.

Piecas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste (Gibraltārs), Kipra, Lietuva, Luksemburga un Malta) ir izmantojušas abas iespējas.

Ieinteresētās personas pārsvarā nav informētas par jebkādu ietekmi, ko varētu tieši attiecināt uz 16. panta 4. punkta a) un b) apakšpunktā paredzētajām regulatīvajām iespējām. Kopumā šī ietekme varētu būt ierobežota, jo lielākoties patēriņa kredītu summas Eiropā nav tik lielas, lai kredītu sniedzēji varētu izmantot tiesības pieprasīt kompensāciju saskaņā ar dalībvalstīs noteikto robežlielumu, bet daži kredītu sniedzēji atsakās no iespējas pieprasīt finansiālu kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā (kaut arī viņiem ir tādas juridiskas tiesības), savukārt dažās dalībvalstīs pirmstermiņa atmaksa notiek salīdzinoši reti.

Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu, kuras ir piemērojušas 16. panta 4. punkta a) apakšpunktā paredzēto regulatīvo iespēju, tiek uzskatīts, ka tam ir bijusi pozitīva ietekme uz patērētāju aizsardzību un/vai iekšējo tirgu, tostarp nodrošinot juridisku skaidrību gan kredītu sniedzējiem, gan patērētājiem. Konkrēti, tiek uzskatīts, ka tas ir izdevīgi patērētājiem valstīs, kurās kredītu sniedzējiem tagad ir jāievēro stingrāki ierobežojumi, pirms viņi pieprasa kompensāciju, un izdevīgi kredītu sniedzējiem tāpēc, ka viņi neatrodas neizdevīgā pozīcijā gadījumā, ja patērētāji atmaksā aizņēmumus pirms termiņa.

4. DAŽU PKD DIREKTĪVĀ IEKĻAUTO JĒDZIENU PRECIZĒŠANA[16]

Šajā direktīvā ir izmantoti daži nedefinēti formulējumi, kas ļauj dalībvalstīm tos pielāgot savai regulatīvajai kultūrai un tirgus situācijai. Šī sadaļa ir sagatavota, pamatojies uz Pētījumu par dalībvalstu regulatīvo iespēju un citu Direktīvas 2008/48/EK īstenošanas aspektu ietekmi uz patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropas Savienībā.

4.1. Jēdziens "neievērojama samaksa" attiecībā uz kredītlīgumiem, kuru noteikumi paredz, ka kredīts jāatmaksā trīs mēnešu laikā (2. panta 2. punkta f) apakšpunkts)

Ar 2. panta 2. punkta f) apakšpunktu no PKD piemērošanas jomas izslēdz kredītlīgumus, kuru noteikumi paredz, ka kredīts jāatmaksā trīs mēnešu laikā un par to jāmaksā tikai neievērojama samaksa. Deviņas dalībvalstis (Beļģija, Ungārija, Kipra, Somija, Nīderlande, Rumānija, Slovēnija, Spānija un Apvienotā Karaliste) ir precizējušas vai paskaidrojušas šo terminu.

Kopumā tiek uzskatīts, ka šā jēdziena skaidrojumam ir bijusi pozitīva ietekme gan uz iekšējo kredītu tirgu, gan patērētāju aizsardzību. Tas ir palīdzējis aizsargāt patērētājus no negodīgiem kreditoriem, kuri mēģina apiet PKD; ieinteresētās personas uzskata, ka ilgtermiņā kopumā tas varētu uzlabot attiecības starp kredītu sniedzējiem un ņēmējiem. Kredītu sniedzējiem šā jēdziena precizēšana nodrošina juridisku skaidrību. Tas ļauj efektīvāk īstenot un uzraudzīt viņu darbības. Dažās dalībvalstīs ieinteresētās personas nespēja noteikt ietekmi, ko varētu attiecināt uz šā jēdziena paskaidrošanu, vai nu tāpēc, ka jēdziens bija precizēts pirms PKD pieņemtajos tiesību aktos, vai arī tāpēc, ka to kredītlīgumu skaits, uz kuriem attiecas šis paskaidrojums, ir salīdzinoši mazs.

4.2. Jēdziens "laikus" attiecībā uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas (5. panta 1. punkts un 6. panta 1. punkts)

PKD 5. panta 1. punktā un 6. panta 1. punktā ir noteikts, ka kreditoriem vai kredīta starpniekam ir laikus jānodrošina patērētājs ar informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, pirms viņš vai viņa ir uzņēmies(-usies) kredītlīguma vai piedāvājuma saistības. Sešas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste, Francija, Lietuva, Nīderlande, Rumānija un Zviedrija) ir precizējušas vai paskaidrojušas, ko nozīmē "laikus". Dažas dalībvalstis, transponējot šo noteikumu, attiecina to tikai uz informācijas sniegšanu "pirms" saistību uzņemšanās vai līguma slēgšanas.

Kopumā tiek atzīts, ka šā jēdziena precizēšanai ir bijusi neliela pozitīva ietekme uz patērētāju aizsardzību. Piemēram, Zviedrijā patērētājiem tagad ir pietiekami daudz laika, lai iepazītos ar informāciju un apdomātu to (sagatavošanās darbi paredz, ka atšķirīgiem patērētājiem varētu būt vajadzīgs atšķirīgs laika daudzums, lai iepazītos ar līguma noteikumiem). No otras puses, dažas ieinteresētās personas apšauba apmēru, kādā tie kredītu sniedzēji, kuri kredītu piešķir tiešsaistē, var nodrošināt un faktiski nodrošina atbilstību šai prasībai.

---

16 Formulējums "ir precizējušas vai paskaidrojušas" šajā ziņojuma sadaļā attiecas uz dalībvalstīs sagatavotajiem precizējumiem saskaņā ar attiecīgo tiesību aktu, tiesību akta paskaidrojuma rakstu, tiesību akta sagatavošanas darbiem, paskaidrojuma rakstiem un līdzīgiem dokumentiem, kuros paskaidrota PKD izmantoto jēdzienu nozīme. Noteiktā terminu/jēdzienu paskaidrojumu ietekme, kas attiecināma uz iekšējo tirgu, faktiski attiecas uz iekšzemes kredītu tirgiem.

4.3. Jēdziens "atbilstīgi izskaidrojumi" un palīdzība, ko kreditori vai kredīta starpnieki sniedz patērētājam (5. panta 6. punkts)

PKD 5. panta 6. punkts paredz, ka kreditoriem un kredīta starpniekiem ir jāsniedz atbilstīgi izskaidrojumi patērētājam, lai patērētājs varētu novērtēt, vai piedāvātais kredītlīgums ir piemērots viņa vajadzībām un finansiālajai situācijai. Dalībvalstis var pielāgot palīdzības sniegšanas veidu un apjomu, kā arī noteikt, kurš sniedz palīdzību. Astoņas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste, Austrija, Itālija, Nīderlande, Polija, Slovēnija, Ungārija un Zviedrija) ir precizējušas vai paskaidrojušas, ko nozīmē jēdziens "atbilstīgi izskaidrojumi".

Attiecībā uz pozitīvo ietekmi ieinteresētās personas Ungārijā ir norādījušas, ka šā jēdziena precizēšana ir palīdzējusi valsts iestādēm uzraudzīt un pārbaudīt atbilstību tiesību aktiem (proti, īstenošana notiek labāk). Itālijā ieinteresētās personas uzskata, ka šā jēdziena precizēšanas rezultātā informācija, kas tiek sniegta patērētājiem pirms līguma noslēgšanas, ir kļuvusi pilnīgāka un skaidrāka. Turklāt tiek atzīts, ka patēriņa kredītlīgumu noteikumi ir kļuvuši pārredzamāki, bet informācija — vienveidīgāka un vienkāršāka. Attiecībā uz negatīvo ietekmi kredītu sniedzēji ir norādījuši, ka palielinās administratīvais slogs kreditoriem un ka patērētājiem pirms lēmuma pieņemšanas ir jāapstrādā liels informācijas apjoms. Dažas ieinteresētās personas uzskata, ka ir nepieciešama labāka īstenošana, jo dažu kredīta sniedzēju paskaidrojumi vēl aizvien ir neskaidri.

Ņemot vērā sūdzības un prejudiciālos nolēmumus[17], Komisija ir informēta par to, ka patērētāji nereti paraksta līgumus, kuri ir slikti piemēroti viņu vajadzībām. Tāpēc visu prasību pienācīga izpildīšana kopumā attiecībā uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, tostarp šīs prasības izpildīšana, ir ļoti svarīgs preventīvs pasākums.

4.4. Informācijas sniegšana pirms līguma noslēgšanas attiecībā uz dažiem kredītlīgumiem, izmantojot III pielikumā iekļauto Eiropas patēriņa kredīta standartinformācijas (EPKS) veidlapu (6. panta 1. punkts)

PKD 6. panta 1. punktā ir noteikts, ka kreditoram ir jānodrošina patērētājs ar informāciju, kas nepieciešama, lai salīdzinātu dažādus piedāvājumus, pirms pieņemt uz informāciju balstītu lēmumu par kredītlīguma noslēgšanu pārtēriņa iespējas veidā un attiecībā uz dažiem citiem īpašiem kredītlīgumiem. Šādu informāciju var sniegt, izmantojot PKD III pielikumā iekļauto Eiropas patēriņa kredīta standartinformācijas (EPKS) veidlapu[18]. Desmit dalībvalstis (Beļģija, Bulgārija, Horvātija, Ungārija, Īrija, Lietuva, Luksemburga, Portugāle, Slovēnija un Slovākija) ir noteikušas, ka EPKS veidlapas izmantošana šādu īpašo kredītlīgumu gadījumā ir obligāta.

Ieinteresēto personu vairākums piekrīt, ka kopumā EPKS veidlapas izmantošanai ir bijusi pozitīva ietekme uz patērētāju aizsardzību un ir sasniegts noteiktais mērķis ļaut patērētājiem salīdzināt dažādas cenas un piedāvājumus. Kā ziņots, EPKS veidlapas obligāta izmantošana ir samazinājusi saistību neizpildes vai nemaksāšanas risku, veicinājusi kredītu izsniegšanu tiešsaistē un palielinājusi pārredzamību un konkurenci iekšējā kredītu tirgū. Tomēr daži uzskata, ka no EPKS veidlapas izmantošanas gūto labumu mazina tas, ka daudziem patērētājiem nav pietiekamu zināšanu par

---

17 Sk., piemēram, spriedumu lietā C-76/10 *Pohotovosť s..r.o.* / *Iveta Korčkovská*, konkrēti, 23., 24. un 25. punktu.

18 Izmantojot EPKS veidlapu, šī informācija ir jāsniedz citu kredītu gadījumā saskaņā ar 5. panta 1. punktu.

finansēm, lai pilnībā saprastu veidlapā sniegto informāciju. Beļģijā un Īrijā tiek uzskatīts, ka EPKS veidlapa ir daudz sarežģītāka nekā informācija, kas iepriekš tika sniegta patērētājiem, un tādējādi tai pat ir neliela negatīva ietekme uz patērētāju aizsardzību. Kredītu sniedzēji kopumā norāda uz administratīvajām un pamatdarbības izmaksām; dažās valstīs tās nenodrošina atbilstošus ieguvumus. Jebkurā gadījumā, šķiet, ir skaidrs, ka EPKS veidlapas izmantošana būs efektīvāka, ja tiks veikti arī pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot patērētāju zināšanas par finansēm un nodrošināt atbilstību 5. panta 6. punktam.

4.5. Jēdziens "pietiekama informācija" attiecībā uz pienākumu novērtēt patērētāja kredītspēju (8. panta 1. punkts)

PKD 8. panta 1. punktā ir noteikts, ka kreditoram ir jānovērtē patērētāja kredītspēja, pamatojoties uz pietiekamu informāciju, kas attiecīgā gadījumā iegūta no patērētāja, un, ja nepieciešams, uz ziņām, kas iegūtas no attiecīgās datubāzes. Divas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste un Beļģija) ir precizējušas vai paskaidrojušas, ko nozīmē "pietiekama informācija".

Šā jēdziena precizēšanai ir bijusi pozitīva ietekme, piemēram, ieinteresētās personas Beļģijā apgalvo, ka kredītu sniedzēju pienākums reģistrēt dažus finanšu produktus un saglabāt patērētāju kredītspējas novērtējuma rezultātus ir nācis par labu patērētājiem, arī gadījumos, kad "pilnīga un pareiza" informācija tika pieprasīta no patērētājiem jau pirms šīs direktīvas transponēšanas. Tomēr pastāv bažas par šā noteikuma īstenošanu (dažas ieinteresētās personas uzskata, ka kreditori, kuri piedāvā līgumus tirdzniecības punktos, nesaņem pietiekamu informāciju, jo pastāv interešu konflikts starp preces/pakalpojuma pārdošanu un juridisko pienākumu izpildi). Tāpēc ne vienmēr patērētāju kredītspēja tiek novērtēta pietiekami detalizēti.

4.6. Jēdziens "būtiska palielināšana" attiecībā uz pienākumu novērtēt patērētāja kredītspēju (8. panta 2. punkts)

PKD 8. panta 2. punktā ir noteikts, ka kreditoram ir jānovērtē patērētāja kredītspēja pirms būtiskas kredīta kopsummas palielināšanas. Trīs dalībvalstis (Bulgārija, Slovēnija un Zviedrija) ir precizējušas, ko nozīmē "būtiska palielināšana", apstiprinot konkrētu robežlielumu, kuru pārsniedzot kreditoram ir pienākums novērtēt patērētāja kredītspēju.

Attiecībā uz pozitīvo ietekmi ieinteresētās personas Slovēnijā uzskata, ka šā jēdziena precizēšana ir samazinājusi visu kredītlīguma pušu riska līmeni un nodrošina vienādu attieksmi pret visiem patērētājiem. Bulgārijā ieinteresētās personas ir norādījušas, ka praksē kredītspēju novērtē neatkarīgi no tiesību aktos noteiktās procentuālās daļas un šis precizējums būtībā nav mainījis *status quo*. Zviedrijā ieinteresētās personas parasti nezināja par "būtiskas palielināšanas" jēdziena precizēšanu un kopumā nevarēja sniegt informāciju par tās ietekmi.

4.7. Termins "ievērojama pārsniegšana" (18. panta 2. punkts)

PKD 18. panta 2. punktā ir noteikts, ka kreditoriem ir nekavējoties jāinformē patērētāji papīra formā vai izmantojot citu pastāvīgu informācijas nesēju par "ievērojamu pārsniegšanu", kas ilgst vairāk nekā vienu mēnesi. Trīs dalībvalstis (Apvienotā Karaliste, Beļģija un Rumānija) ir precizējušas, kas ir "ievērojama pārsniegšana" (Beļģija un Rumānija apstiprināja konkrētus robežlielumus).

Tiek uzskatīts, ka šā termina precizēšana ir pozitīvi ietekmējusi patērētāju aizsardzību Beļģijā (nodrošinot juridisku skaidrību gan kreditoram, gan patērētājam, kas veicina atbilstību tiesību aktiem,

kā arī radot psiholoģisku barjeru attiecībā uz pārsniegšanas iespējamo summu) un Rumānijā (nodrošinot vienkāršību un juridisko skaidrību, nosakot kvantitatīvu skaitli valsts tiesību aktos, kas ir jo īpaši izdevīgi patērētājiem ar sliktākām zināšanām par finansēm).

5. PKD DIREKTĪVAS 2. PANTA 2. PUNKTA C) APAKŠPUNKTĀ NOTEIKTO ROBEŽLIELUMU, KĀ ARĪ ROBEŽLIELUMU UN PROCENTUĀLĀS DAĻAS, KO IZMANTO, LAI APRĒĶINĀTU IZMAKSĀJAMO KOMPENSĀCIJU PIRMSTERMIŅA ATMAKSAS GADĪJUMĀ, ATBILSTĪBA PATĒRIŅA KREDĪTU TIRGUM[19]

PKD 2. panta 2. punkta c) apakšpunkts nosaka, ka šīs direktīvas piemērošanas jomā nav ietverti kredītlīgumi, kuru kredīta kopsumma ir mazāka par EUR 200 vai lielāka par EUR 75 000[20]. Ieinteresēto personu aptaujā nav sniegtas skaidras atbildes par šo robežlielumu atbilstību.

Kaut arī valstu aizdevēju asociācijas ir atzinušas, ka zemākais robežlielums ir svarīgs, lai aizdevēji varētu izsniegt lētākus mazos aizdevumus, vairums patērētāju aizsardzības iestāžu atbalsta robežlielumu atcelšanu. Tās patērētāju aizsardzības iestādes, kuras neatbalsta robežlielumu atcelšanu, galvenokārt ir no dalībvalstīm, kurās PKD piemēro patēriņa kredītiem neatkarīgi no to summas. Taču aizdevēju aptauja liecina, ka daži aizdevēji labprāt gribētu, lai zemākais robežlielums tiktu paaugstināts, bet augstākais — samazināts. Tomēr divi aizdevēji atbalsta augšējā robežlieluma paaugstināšanu.

Attiecībā uz kompensāciju pirmstermiņa atmaksas gadījumā dažas ieinteresētās personas, kuras sniedza atbildes, neminēja nekādu ietekmi uz attiecīgajiem kredītu tirgiem. Attiecībā uz kompensācijas summu procentos netika saņemtas nekādas atbildes.

6. PKD DIREKTĪVAS IETEKME UZ PATĒRIŅA KREDĪTU TIRGIEM[21]

6.1. Patēriņa kredītu tirgus lielums

Finanšu krīzes rezultātā mājsaimniecības ir samazinājušas patēriņa kredītu parādu, bet aizdevēji ir noteikuši stingrākus kritērijus aizdevumiem, un nesamaksātais patēriņa kredītu parāds ir samazinājies no 9,1 % no iekšzemes kopprodukta (IKP) 2009. gadā līdz 8,2 % 2011. gada beigās. Aiz šīs kopainas[22] slēpjas lielas patēriņa kredītu summu atšķirības ES, kur vidējais nesamaksātais kredīta parāds 2011. gada beigās uz vienu iedzīvotāju bija no EUR 212 Lietuvā līdz EUR 4111 Kiprā. Kiprā arī ir lielākā patēriņa kredītu attiecība pret IKP (19 %), tai seko Grieķija (15 %), Ungārija (14 %), Apvienotā Karaliste (14 %), Bulgārija (12 %), Rumānija (11 %), Īrija (11 %) un Polija (10 %). Mazākā attiecība ir Lietuvā, Luksemburgā, Igaunijā un Latvijā — mazāk par 5 %.

Kaut arī atšķirības starp valstīm ir lielas, ir arī pierādījumi, ka 2000.–2011. gada periodā nesamaksātais patēriņa kredītu parāds uz vienu iedzīvotāju lēnām izlīdzinās. Tas nozīmē, ka patēriņa

---

19 Šī sadaļa ir sagatavota, pamatojoties uz Pētījumu par patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropā, ko veica "Ipsos" un "London Economics".

20 Turpmāk kredītlīgumi, kuru mērķis ir mājokļa nekustamā īpašuma renovācija, izmantojot kredītu, kura summa pārsniedz EUR 75 000, būs Direktīvas 2008/48/EK piemērošanas jomā, kā to paredz grozījumi, kuri izdarīti ar Direktīvu par patērētāju kredītlīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu (OV L 60, 28.2.2014.).

21 Šī sadaļa ir sagatavota, pamatojoties uz Pētījumu par patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropā, ko veica "Ipsos" un "London Economics".

22 Dati iegūti no Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību (*ECRI*) datubāzes, kas daudzās valstīs neaptver kreditorus, kuri nav monetāras finanšu iestādes (bankas, kuras pieņem noguldījumus). Tāpēc faktiskais patēriņa kredītu tirgus izmērs nav pietiekami novērtēts.

kredītu summa uz vienu iedzīvotāju ātrāk palielinās tajās dalībvalstīs, kur iepriekš patēriņa kredītu līmenis bija zems, salīdzinot ar dalībvalstīm, kur patēriņa kredītu līmenis jau tāpat ir augsts.

Ārvalstu valūtā izteikts patēriņa kredīts ir papildu risks patērētājiem un ir izplatīts dažās dalībvalstīs, parasti ārpus eirozonas. Piemēram, ārvalstu valūtā izteikto patēriņa kredītu attiecība pret kopējo patēriņa kredītu daudzumu pakāpeniski paaugstinās Lietuvā — no tikai 3 % 2004. gada sākumā līdz 45 % 2012. gada jūlija beigās. Austrija ir vienīgā eirozonas dalībvalsts, kas ziņo, ka valstī ir ārvalstu valūtā izteikti patēriņa kredīti. Tomēr lielu daļu ārvalstu valūtā izteikto kredītu veido ar mājokļa īpašumtiesībām nodrošināti aizdevumi, piemēram, daudzās Austrumeiropas un Centrāleiropas dalībvalstīs ir izplatīti ar hipotēku nodrošināti patēriņa kredīti, vai mājokļa hipotekārie aizdevumi. Arī likmes svārstās valūtas kursu izmaiņu dēļ.

Finanšu krīzes laikā pēdējos gados kopējā patēriņa kredītu summa vairākās dalībvalstīs samazinās. Kaut arī tas ir noticis vienlaikus ar PKD pieņemšanu un īstenošanu, liela daļa aizdevēju aptaujas[23] respondentu norādīja, ka viņi neuzskata, ka PKD pieņemšana un transponēšana ir ietekmējusi viņu piešķirto jauno kredītu apjomu. Tomēr vairāki aizdevēji norādīja, ka PKD ir ietekmējusi viņu izsniegtos jaunos kredītus pašmāju valūtā. Daži no tiem, kuri bija pamanījuši ietekmi, uzskata, ka ietekme bija pozitīva, bet daži — ka negatīva.

6.2. Patēriņa kredītu tirgus struktūra un valstu tirgos pieejamo kredītu produktu klāsts

Regulatoru un valsts aizdevēju asociāciju aptaujās tika lūgts norādīt lielākos ar nekustamo īpašumu nenodrošinātu patēriņa kredītu sniedzējus sadalījumā pa kredītiestādēm un specializētiem aizdevējiem. Šajās aptaujās iegūtā informācija ir nepilnīga, tāpēc nepietiekamu informāciju par specializētu aizdevēju darbībām nedrīkstētu interpretēt kā zīmi, ka specializētu aizdevēju aktivitāte ir vāja. Kredītiestāžu (proti, banku) un specializēto aizdevēju relatīvā nozīme saistībā ar patēriņa kredītu sniegšanu dažādās ES dalībvalstīs atšķiras. Patērētāju aptaujas[24] rezultāti liecina, ka vislielākā specializētu aizdevēju aktivitāte ir Itālijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē.

Pašlaik nav pieejami uzticami dati par tirgus koncentrāciju patēriņa kredītu tirgū un regulatoru un valstu aizdevēju asociāciju sniegtās atbildes nesniedz dziļāku ieskatu šajā jautājumā. Pamatojoties uz Eiropas Centrālās Bankas (ECB) datiem[25], Igaunijā, Somijā un Nīderlandē koncentrācijas līmeni var uzskatīt par augstu. Laika gaitā nav notikušas vienmērīgas tirgus koncentrācijas izmaiņas — tā samazinājās Igaunijā, bet palielinājās Somijā un Nīderlandē. Līdzīgi arī visās citās dalībvalstīs, šķiet, nav vērojama kopēja tendence attiecībā uz tirgus koncentrāciju, bet ES kopējais vidējais indekss nedaudz palielinās, taču vēl aizvien ir konkurētspējīgs.

Visi regulatori, kuri norādīja vietējo aizdevēju piedāvātos kredītu produktus attiecīgās valsts tirgū (10 no 20)[26], apgalvoja, ka pārtēriņš attiecīgajās valstīs ir izplatīts vai ļoti izplatīts un to galvenokārt piedāvā vietējie aizdevēji vietējā valūtā. Tas pats attiecas uz kredītkartēm un aizdevumiem personīgajiem tēriņiem. Tomēr jāatzīmē, ka jēdzieni "kredītkarte" un "maksājumu karte" ne vienmēr

23 Veica "Ipsos" un "London Economics" Pētījumā par patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropā.

24 Veica "Ipsos" un "London Economics".

25 Koncentrācija mērīta, izmantojot Herfindāla-Hiršmana indeksu, pamatojoties uz "banku kopējiem aktīviem".

26 Čehijas Republika, Beļģija, Igaunija, Vācija, Luksemburga, Lietuva, Portugāle, Slovākija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste.

nozīmē vienu un to pašu visās valstīs. Piemēram, Francijā atlikto maksājumu kartes bieži tiek dēvētas par kredītkartēm.

Attiecībā uz vietējā tirgū pieejamo kredīta produktu skaitu Slovākijas regulators norādīja, ka izplatīti vai ļoti izplatīti ir 19 kredīta produkti (no 20), bet Apvienotās Karalistes regulators norādīja, ka izplatīti vai ļoti izplatīti ir 16 kredīta produkti. Mazākais piedāvāto produktu skaits ir Vācijā un Luksemburgā, kur regulators kā izplatītus vai ļoti izplatītus norādīja attiecīgi tikai septiņus un astoņus kredītu veidus.

To, ka izplatīti vai ļoti izplatīti ir specializētu aizdevēju izsniegti aizdevumi (kopumā), norādīja tikai Apvienotās Karalistes aizdevēju asociācijas. Līdzīgi Apvienotajā Karalistē izplatīti vai ļoti izplatīti ir specializētu aizdevēju izsniegti aizdevumi līdz algai. Arī Ungārijas aizdevēju asociācija norādīja, ka valstī ir izplatīti ārvalstu valūtā izteikti aizdevumi līdz algai, kurus piedāvā ārzemju iestādes.

6.3. Paļaušanās uz patēriņa kredītiem ES

Paļaušanos uz kredītu, lai finansētu patērētāju ikdienas vajadzības, var izmērīt, izmantojot kredītu plūsmas un mājsaimniecību izdevumu attiecību. Šī attiecība rāda, kāda daļa no gada izdevumiem tiek finansēta, izmantojot kredītu. Ja patērētāju kredīta atmaksa ir lielāka nekā summa, ko tie ņem jaunā kredītā, šī attiecība var būt arī negatīva, apliecinot, ka patērētāji ir samazinājuši nesamaksāto parāda daļu. Paļaušanās uz patēriņa kredītu dalībvalstīs ļoti atšķiras.

Visās dalībvalstīs, izņemot Vāciju, patēriņa kredītu attiecība pret mājsaimniecību izdevumiem pirms finanšu krīzes palielinājās. Pēc 2007. gada patērētāji vairākās dalībvalstīs samazināja paļaušanos uz kredītiem. Visvairāk tas bija manāms Īrijā (-1,4 %), Spānijā (-1,3 %) un Apvienotajā Karalistē (-1,2 %). Vācija un Slovākija ir vienīgās dalībvalstis, kurās paļaušanās uz patēriņa kredītiem pēc 2007. gada bija lielāka nekā pirms tam.

6.4. Pārrobežu kredītu sniegšana

Tikai 11 no 20 atbildējušajām regulatīvajām iestādēm sniedza vispārīgus datus par attiecīgajās valstīs izsniegtajiem kredītiem, un svarīgi ir tas, ka tikai trīs respondenti norādīja pārrobežu kredītu apjomu. Aptaujas respondenti norādīja, ka pārrobežu kredīti attiecīgajā valstī nav nozīmīgi vai ka izsniegto pārrobežu kredītu summas ir niecīgas. Tikai seši no 50 aizdevējiem, kuri piedalījās aptaujā, norādīja, ka viņi izsniedz pārrobežu aizdevumus. Trīs no šiem respondentiem apgalvo, ka viņi sniedz pārrobežu aizdevumus ar filiāļu starpniecību, divi — ar meitasuzņēmumu starpniecību, bet viens piešķir aizdevumus tieši. Datu sniedzēju kopējais pārrobežu kredītu īpatsvars kopējā kredītu apjomā ir 1,43 %.

Saskaņā ar patērētāju aptauju pārrobežu aizņēmumi ir salīdzinoši reti sastopami patērētāju vidū, tomēr to ir ievērojami vairāk, nekā liecināja iepriekšējie pētījumi (aptuveni 5 %). Pārrobežu aizņēmumu īpatsvars dalībvalstīs ļoti atšķiras. Austrijā tas ir tuvu nullei (0,2 %), bet Slovākijā aptuveni katru ceturto (23 %) aizņēmēju nesen izmantoto kredīta produktu ir izsniegušas citu dalībvalstu iestādes[27]. Aizņēmēji ar augstākiem ieņēmumiem biežāk aizņemas no citu dalībvalstu aizdevējiem.

Attiecībā uz iespējamiem šķēršļiem, kuri ierobežo pārrobežu kredītu sniegšanu un ņemšanu, lielākā daļa aizdevēju nenorādīja to, kādi ierobežojumi ir traucējuši tiem piekļūt citam ES patērētāju kredītu

[27] Tomēr ir iespējams, ka daži respondenti pārprata to, kas ir pārrobežu kredīts, uzskatot par tādiem aizņēmumus, kurus piešķīrušas viņu valstī reģistrētas bankas ar ārzemju nosaukumu, vai ārvalstu valodā izteiktus kredītus.

tirgum, taču daži no viņiem norādīja, ka šķērslis piekļuvei bija kvalitatīvas kredīta informācijas nepietiekamība vai tas, ka to produkti nebija piemēroti, lai tos piedāvātu pāri robežām. Citās atbildēs tika norādīti tādi aspekti kā "likviditāte", "iespēja nepieciešamības gadījumā ierosināt tiesvedību", "finansējuma izmaksu atšķirības starp dažādām valstīm", "grūtības atgūt nesamaksāto summu tiesvedības ceļā", kā arī "kultūras un valodas šķēršļi".

6.5. Salīdzināmu kredīta produktu cenu atšķirības valstī un starp valstīm

Saskaņā ar ECB datiem laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam GPL samazinājās visās dalībvalstīs, izņemot septiņas (Slovākija, Ungārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Čehijas Republika un Bulgārija), no kurām straujākais samazinājums (3,2 procentpunkti) bija Rumānijā. Diemžēl nav iespējams novērtēt, vai šī direktīva ietekmēja piemērojamo GPL, jo transponēšanas laikposms sakrita ar finanšu krīzi.

Patēriņa kredītu izmaksas dažādās valstīs ievērojami atšķiras. Piemēram, GPL ir robežās no 6 % vai mazāk vairākās eirozonas valstīs līdz 35 % vairākās Centrāleiropas dalībvalstīs. Tomēr finanšu krīzes rezultātā strauji samazinājās centrālo banku procentu likmes visā ES. Laikposmā no 2003. līdz 2012. gadam, šķiet, pieņemamā ātrumā notika patēriņa kredītu procentu likmju (centrālās bankas neto likmju) konverģence ES valstīs.

Salīdzināmu kredīta piedāvājumu GPL atšķirību analīzes pamatā valstīs un starp valstīm ir drukātas reklāmas, kuras apkopoja kontrolpircēji, un reklāmas tīmeklī, kuras apkopoja "London Economics". Kopumā 80 % visu apkopoto reklāmu bija norādīta GPL.

Dārgākie piedāvājumi tika konstatēti attiecībā uz personīgajiem tēriņiem paredzētajiem aizdevumiem, kurus reklamēja specializēti aizdevēji un kuru vidējā GPL bija 80 %. Tas nepārsteidz, ņemot vērā, ka specializētie aizdevēji bieži piedāvā aizdevumus uz ļoti īsu termiņu ar ļoti augstu procentu likmi. Tika konstatēts, ka piedāvājumi, kuru reklāmās ir sniegta pilnīgāka informācija, ir lētāki.

GPL ietver visas ar kredītu saistītās izmaksas, tostarp aizņēmuma likmi, kā arī visas citas nodevas un maksas. Tāpēc atšķirība starp GPL un aizņēmuma likmi nosaka to, cik liela papildu maksa ir jāmaksā patērētājam. Īrija un Apvienotā Karaliste izceļas ar to, ka šajās valstīs ir lielākā atšķirība starp GPL un aizņēmuma likmi, bet Islandē un Luksemburgā visās analizētajās reklāmās iekļautās aizņēmuma likmes bija vienādas ar norādīto GPL. ES kopumā lielākās atšķirības (gandrīz 7 procentpunkti) starp GPL un aizņēmuma likmi ir attiecībā uz personīgajiem tēriņiem paredzētajiem aizņēmumiem, bet attiecībā uz aizņēmumiem automašīnas iegādei un atliktajiem maksājumiem ir vērojama mazākā atšķirība — attiecīgi 2,5 un 3,8 procentpunkti.

7. PKD DIREKTĪVAS IETEKME UZ PATĒRĒTĀJU AIZSARDZĪBU[28]

Pirms aplūkot to, kā aizdevēji pilda šajā direktīvā noteiktos pienākumus, ir svarīgi atzīmēt, ka saskaņā ar informāciju, ko sniedza aptaujātie regulatori, visi vai lielākā daļa aizdevēju ir informēti par saviem vispārīgajiem pienākumiem. Puse no visiem regulatoriem norādīja arī, ka nav veikuši nekādus piespiedu pasākumus, kuri būtu saistīti ar to, ka aizdevēji nepilda savus pienākumus. Tikai 20 % no

[28] Šī sadaļa ir sagatavota, pamatojoties uz Pētījumu par patēriņa kredītu tirgus darbību Eiropā, ko veica "Ipsos" un "London Economics".

aptaujātajiem regulatoriem šādi pasākumi bija jāveic 2010. un 2011. gadā. Tomēr jāatzīmē, ka tikai 70 % no regulatoriem pārbaudīja, vai aizdevēji faktiski pilda savus pienākumus pret patērētājiem.

7.1. Informācijas sniegšanas prasību izpilde reklamēšanas posmā

Saskaņā ar PKD 4. pantu patēriņa kredīta produktu reklāmās ir jānorāda visa atbilstošā informācija ar uzskatāma piemēra palīdzību. Šī prasība neattiecas uz reklāmām, kurās netiek norādīta nekāda informācija par izmaksām, bet dažās dalībvalstīs — uz reklāmām, kurās ir norādīta tikai GPL. Tāpēc turpmākajā analīzē tiek apskatītas tikai tādas reklāmas, kurās ir norādītas jebkādas aizņēmuma izmaksas, izņemot GPL. Tā kā uz dažādiem patēriņa kredīta veidiem attiecas dažādas prasības par informācijas sniegšanu, atbilstības līmenis ir jāvērtē katram kredīta veidam atsevišķi. Analizētajā izlasē tikai 22 % reklāmu, kurās bija uzrādīta kaut kāda finanšu informācija, atbilda visām informācijas sniegšanas prasībām. Kaut arī dažās valstīs attiecībā uz atsevišķiem produktiem visas reklāmas atbilda informācijas sniegšanas prasībām, citās valstīs tā nebija. Salīdzinot dažāda veida reklāmas informācijas pilnīguma ziņā, vissliktākās bija kredītkaršu reklāmas, bet vislabākās — automašīnas iegādei paredzēto aizdevumu reklāmas.

PKD 4. pantā ir arī noteikts, ka standartinformācija ir jāsniedz skaidrā, lakoniskā un viegli uztveramā veidā. Reklāmu analīze parādīja, ka informācijas skaidrība dažādās dalībvalstīs un attiecībā uz dažādiem patēriņa kredīta produktiem ir ļoti atšķirīga. Salīdzinot to, kā reklāmas tika īstenotas, Nīderlande ir viena no piecām labākajām valstīm pēc visiem standartinformācijas vērtēšanas kritērijiem. Vērtējot visus četrus patēriņa kredīta veidus, vidējais rādītājs bija 5,5 no 8. Automašīnas iegādei paredzētajiem aizdevumiem rādītāju atšķirības ir vislielākās, jo Igaunijas reklāmas bija visneskaidrākās, saņemot vidēji tikai vienu no astoņiem punktiem. Tikpat sliktu novērtējumu saņēma tikai atlikto maksājumu reklāmas Bulgārijā. Atkal jāpiemin Nīderlandes reklāmu labie panākumi, kuru novērtējums ir augstākais gan attiecībā uz kredītkartēm, gan personīgajiem izdevumiem paredzētajiem aizdevumiem. Tomēr neviena dalībvalsts nesaņēma augstāko novērtējumu — astoņus no astoņiem punktiem.

Kopumā neatkarīgi no aizdevēja veida, kredīta veida vai patērētāju sasniegšanas veida daudzas reklāmas neatbilst vairākām šīs direktīvas prasībām un tas nevajadzīgi sarežģī patērētājiem piedāvājumu salīdzināšanu. Šī situācija liecina par nepieciešamību uzlabot pienākumu izpildi šajā jomā.

7.2. Informācijas sniegšanas prasību izpilde attiecībā uz GPL un uzskatāmo piemēru

Kopumā tikai 73 % gadījumu no visām reklāmām, kurās tiek uzrādītas aizņēmuma izmaksas, ir iekļauts uzskatāms piemērs. Šajā ziņā kredītkaršu reklāmas ir īpaši sliktas. Daudzās no tām ir norādīta kartes gada maksa, tomēr nav iekļauts uzskatāms piemērs. Tā kā gada maksa ir daļa no aizņēmuma izmaksām, kuras jāsedz patērētājiem, kuri izmanto kredītkarti, šajās reklāmās būtu jāiekļauj uzskatāms piemērs.

Tomēr vairākās dalībvalstīs novērtējums ir izcils, kas nozīmē, ka 100 % visās attiecīgās kategorijas reklāmās ir iekļauts uzskatāms piemērs. Lai novērtētu reklāmas, kurās bija iekļauts uzskatāms piemērs, kā arī visa nepieciešamā informācija, tika izmantots Komisijas tīmekļa vietnē pieejamais

simulators[29], ar kuru var salīdzināt rezultātus un uzskatāmajā piemērā norādīto GPL. Nedaudz mazāk kā pusē gadījumu no visām reklāmām, kurās bija norādīts pietiekami daudz informācijas, lai aprēķinātu GPL, ar simulatoru iegūtā GPL neatbilda reklāmā uzrādītajai GPL. Vidējā atšķirība starp norādīto un ar simulatoru iegūto GPL bija 0,35 procentpunkti. Austrijā, Īrijā, Luksemburgā un Nīderlandē visas analizētās GPL atbilda ar simulatoru aprēķinātajām GPL un uzskatāmajos piemēros bija sniegta visa nepieciešamā informācija GPL aprēķināšanai.

7.3. Informācijas sniegšanas prasību izpilde posmā pirms līguma noslēgšanas

Vai informācija ir pilnīga un pareiza?

PKD 5. pantā ir noteikts, kāda informācija kreditoram ir jāsniedz patērētājam laikus, pirms patērētājs ir uzņēmies kredītlīguma vai piedāvājuma saistības. Šī informācija ir paredzēta, lai palīdzētu patērētājam viegli salīdzināt vairākus kredīta piedāvājumus un pieņemt uz informāciju balstītu lēmumu. Saskaņā ar 5. pantu visas prasības attiecībā uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, ir izpildītas, ja patērētājs saņem EPKS veidlapu.

Galvenā problēma, veicot kontrolpirkuma uzdevumu, bija saistīta ar piekļuvi piedāvājumiem. Vairākās valstīs kontrolpircējiem lika iziet kredītspējas pārbaudes, pirms viņi reāli piekļuva detalizētajai informācijai par kredītu, ko tie prasīja. Tas apgrūtināja kontrolpircēju atlasi, konkrēti, Vācijā, Latvijā, Nīderlandē, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē un Dānijā. Vairākos gadījumos pircēji arī nesaņēma nekādus piedāvājumus, jo tie bija pieejami tikai attiecīgā aizdevēja esošajiem klientiem.

Lielāko daļu kontrolpircēju kreditori neinformēja par patērētāja tiesībām, konkrēti, par atteikuma tiesībām pirmajās 14 dienās (aptuveni tikai 11 % tika informēti par viņu tiesībām) un tiesībām tikt nekavējoties informētam, ja kredīta pieprasījums ir noraidīts, pamatojoties uz uzziņām no datubāzes (mazāk kā 30 % tika informēti par viņu tiesībām). Pircēji 80 % gadījumu nesaņēma paskaidrojumus par to, kā tika aprēķināta GPL. Kopumā kontrolpirkšanas uzdevums apliecina, ka ļoti bieži PKD prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu posmā pirms līguma noslēgšanas netiek pildītas, kaut arī pozitīvi ir tas, ka tikai 15 % kontrolpircēju netika pateikta procentu likme un tikai 16 % netika pateikts, vai procentu likme ir fiksēta vai mainīga. Visbeidzot, pat pēc pieprasīšanas tikai aptuveni puse pircēju saņēma EPKS veidlapu.

Vācija un Slovēnija ir novērtētas visaugstāk attiecībā uz pienācīgas informācijas sniegšanu posmā pirms līguma noslēgšanas saistībā ar aizdevumu automašīnas iegādei, Polija un Portugāle — saistībā ar kredītkartēm, un Slovēnija un Portugāle — saistībā ar personīgajiem tēriņiem paredzētajiem aizdevumiem. Saistībā ar aizdevumiem automašīnas iegādei vissliktāko novērtējumu saņēma Igaunija un Luksemburga. Kredītkaršu gadījumā vissliktāk tika novērtēta Luksemburga, tai seko Dānija. Arī personīgiem tēriņiem paredzēto aizdevumu gadījumā vissliktāko novērtējumu saņēma Dānija. Kopumā Igaunija, Zviedrija, Luksemburga, Austrija un Dānija ir valstis, kuras saņēma vissliktākos novērtējumus. Ir arī būtiskas atšķirības starp dažādiem kredīta veidiem, no kuriem viszemākos vērtējumus saņēma ar kredītkartēm saistītie gadījumi.

Paskaidrojumi: vai kredītu sniedzēji labprāt paskaidro aizņēmējiem kredīta noteikumus?

[29] http://ec.europa.eu/consumers/index_en.htm.

Sniegtā informācija nav pietiekama, ja tā nav skaidra un saprotama un ja kreditors nevēlas un nespēj saprotami paskaidrot kredīta noteikumus. Saskaņā ar 5. panta 6. punktu kreditori un — attiecīgā gadījumā — kredīta starpnieki sniedz atbilstīgus izskaidrojumus patērētājam. Kontrolpirkšanas uzdevumā cilvēkiem tika jautāts, vai viņu kreditori sniedza visu nepieciešamo informāciju lēmuma pieņemšanai par aizņēmumu vai kredītkarti. Lielākā daļa kredīta sniedzēju tika galā ar uzdevumu attiecībā uz visiem kredīta veidiem (53–61 %). Tomēr vairāk nekā puse no visām iesaistītajām valstīm neatbilda prasībām. Maltas sniegums ir īpaši slikts — tikai 24 % kontrolpircēju norādīja, ka viņiem, šķiet, bija visa nepieciešamā informācija, lai pieņemtu lēmumu. Kipra, Itālija un Vācija ir dalībvalstis ar vislabāko sniegumu (attiecīgi 79 %, 77 % un 71 %).

Kontrolpirkšanas uzdevumā netika gūti skaidri pierādījumi tam, ka kredītu sniedzēji pielāgo paskaidrojumus patērētāju vajadzībām vai izglītības līmenim. Tomēr liela daļa kreditoru (attiecībā uz visiem kredīta veidiem) pieprasa informāciju par potenciālā aizņēmēja nodarbošanos, ienākumiem un piederošajiem īpašumiem.

Aptuveni 60 % patērētāju aptaujas respondentu prasīja informāciju tikai no viena aizdevēja — parasti no savas bankas. Gandrīz 9 no 10 patērētājiem uzskatīja, ka kreditori, ar kuriem viņi sazinājās, bija atklāti un godīgi un ka informācija, ko viņiem sniedza aizdevēji, bija vispusīga un skaidra. Šis viedoklis, kas atšķiras no kontrolpircēju konstatējuma, ka viņiem netika sniegta visa informācija, pierāda, ka parasts aizņēmējs nav pilnībā informēts par informāciju, ko viņam vai viņai vajadzētu saņemt.

Aptauja liecina, ka dažas demogrāfiskās pazīmes būtiski palielina iespējamību, ka patērētāji saņems visus pieprasītos paskaidrojumus. Daudz lielāka iespēja saņemt paskaidrojumus ir sievietēm, gados vecākiem patērētājiem un patērētājiem ar augstiem ienākumiem.

7.4. Patērētāju izpratnes par sniegto informāciju objektīvs novērtējums[30]

Patēriņa kredītu tirgus pētījumā tika aplūkots arī jautājums par patērētāju zināšanām par finansēm. Lai novērtētu patērētāju zināšanas par finansēm, ir nepieciešams uzticams un objektīvs līdzeklis. Pretēji citiem zināšanu veidiem pašlaik nav izstrādāts viens standartizēts un vispārēji apstiprināts tests zināšanu par finansēm novērtēšanai.

Lai novērtētu patērētāju aptaujas respondentu zināšanas par finansēm, viņiem tika uzdots noteikt, kurš no diviem kredīta piedāvājumiem bija lētāks, pamatojoties uz informāciju par procentu likmi un GPL, lai pārbaudītu, vai viņi saprot GPL definīciju un tās saistību ar procentu likmi. Pareizu atbildi sniedza mazāk nekā 40 % respondentu, objektīvi apliecinot, ka daudzi patērētāji neizprot sniegto informāciju par GPL (un tās saistību ar procentu likmi). Šie rezultāti liecina, ka 60 % patērētāju būtībā nesaprot, kas ir GPL un kā to izmantot, un tas norāda, ka viņu zināšanu līmenis par finansēm ir zems.

Tas, ka patērētājiem ir tiesības veikt pirmstermiņa atmaksu un atteikties no līguma pirmajās 14 dienās pēc līguma noslēgšanas, ir svarīgi, taču patērētājiem šīs tiesības ir arī jāizprot, lai gūtu vēlamo rezultātu. Ja patērētāji nezina par šīm tiesībām, viņi var kļūdaini pieņemt, ka līgums viņiem ir saistošs kopš tā noslēgšanas brīža līdz noteiktajam beigu termiņam. Tas būtiski pasliktinātu patērētāju iespējas, patērētāju aizsardzību un konkurenci tirgū. Zināšanas par pirmstermiņa atmaksas un atteikšanās tiesībām atšķiras atkarībā no patērētāju sociāli demogrāfiskajām pazīmēm. Kā varēja

30 Pamatojoties uz aptauju, kas veikta patēriņa kredītu tirgus pētījuma ietvaros.

paredzēt, respondenti, kuriem ir plašākas zināšanas par finansēm, visticamāk, zina arī par abām tiesībām. Arī pilna laika darbā nodarbinātie respondenti biežāk zināja par savām tiesībām uz pirmstermiņa atmaksu, taču nezināja par atteikuma tiesībām.

Patērētāju zināšanas par viņu pašu kredītlīgumos minēto finanšu informāciju ir nevienmērīgas. No aptaujātajiem aizņēmējiem 64 % zināja, vai viņu līgumos ir norādīta GPL, 84 % zināja procentu likmes veidu (proti, fiksēta vai mainīga) un 74 % zināja, vai, atmaksājot kredītu pirms termiņa, ir jāmaksā soda nauda. Attiecībā uz zināšanām par pirmstermiņa atmaksas tiesībām un tiesībām atteikties no līguma pirmajās 14 dienās pēc līguma parakstīšanas attiecīgi 73 % un 71% patērētāju aptaujas dalībnieku zināja, ka kreditoriem pirms līguma noslēgšanas ir jāsniedz informācija par šīm tiesībām, kaut arī zināšanas par to dažādās dalībvalstīs būtiski atšķiras.

7.5. Atteikuma tiesības un pirmstermiņa atmaksas tiesības

Cik bieži patērētāji atsakās no kredītlīguma likumā paredzētajā termiņā?

PKD 14. pantā ir noteikts, ka patērētāji 14 kalendāro dienu laikā var atteikties no kredītlīguma, nesniedzot nekādu pamatojumu. Jo īpaši, ņemot vērā agresīvo tirdzniecības un pārdošanas taktiku, šis atteikšanās periods ir svarīgs patērētāju aizsardzības līdzeklis. Turklāt tas palīdz uzlabot konkurenci tirgū, jo patērētāji pirmajās 14 dienās pēc kredītlīguma parakstīšanas var izvēlēties konkurētspējīgāku piedāvājumu.

Saskaņā ar patērētāju aptauju tikai pavisam neliels skaits aizņēmēju — aptuveni 1 % — ir mēģinājuši atteikties no kredītlīguma 14 dienās pēc līguma noslēgšanas. No tiem 42,2 % gadījumu atteikšanās mēģinājumi bija nesekmīgi. Ir svarīgi atcerēties, ka daži respondenti varētu būt parakstījuši līgumus pirms šīs direktīvas ieviešanas.

Cik bieži patērētāji atmaksā kredītu pirms termiņa, un kā kompensācijas piemērošana ietekmē vēlmi atmaksāt kredītu pirms termiņa?

PKD 16. pantā ir noteikts, ka "patērētājam ir tiesības pilnīgi vai daļēji izpildīt savas kredītlīguma saistības". Ieguvums no šo tiesību izmantošanas atkal ir divkāršs: pirmkārt, tas palielina patērētāju iespējas un aizsardzību, sniedzot patērētājiem lielāku brīvību savu finanšu pārvaldīšanā. Otrkārt, tā ir konkurētspējīga kredītu tirgus svarīga sastāvdaļa, kas ļauj patērētājiem mainīt līgumus, ja citur ir pieejams labāks kredīta piedāvājums.

Ir pieejami dažādi pierādījumi tam, cik bieži patērētāji atmaksā kredītus pirms termiņa. Aizdevēju un patērētāju asociācijas ziņo, ka tas notiek diezgan reti, taču patērētāju aptauja liecina, ka gandrīz viena ceturtdaļa no visiem respondentiem ir mēģinājuši atmaksāt kredītu pirms laika, no kuriem 86 % gadījumos tas ir izdevies. Tomēr šie apkopotie skaitļi slēpj būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm un attiecībā uz dažādiem patēriņa kredīta veidiem. Patērētāju aptauja arī sniedz spēcīgus pierādījumus tam, ka respondenti, kuru zināšanas par finansēm ir labākas un kuri ir jaunāki, biežāk atmaksā kredītu pirms termiņa.

7.6. Apmierinātība, problēmas un sūdzības

Saskaņā ar patērētāju aptauju 9 % no visiem patērētājiem ir saskārušies ar problēmām saistībā ar kredītlīgumu vai kreditoru pēdējos piecos gados. Tomēr rezultāti liecina, ka starp valstīm ir būtiskas

atšķirības. Sociāli demogrāfisko pazīmju ziņā gados vecāki respondenti daudz retāk saskārās ar problēmām saistībā ar kredītlīgumiem. Kopumā lielākā daļa sūdzību ir par maksājumiem, atteikuma tiesībām un tiesībām uz pirmstermiņa atmaksu.

Tomēr tikai viena trešdaļa patērētāju, kuri saskārās ar problēmām, sacīja, ka viņi sūdzējās. Pastāv vairākas procedūras, kas paredzētas patērētāju problēmu risināšanai, — ar trešās personas, piemēram, patērētāju aizsardzības iestādes vai ombuda, starpniecību, vai tieši vēršoties pie kreditora. Vidēji 41 % problēmu tika atrisinātas, vēršoties pie kreditoriem, bet 28 % — izmantojot trešās personas. No katriem 20 patērētājiem, kuru problēma tika atrisināta daļēji, tikai astoņi veica turpmākas darbības.

Kopumā ir daži pierādījumi, ka patērētāju apmierinātība ar sniegto informāciju un tiesībām uz pirmstermiņa atmaksu un atteikšanos ir palielinājusies. Konkrēti, aizdevēji, patērētāju aizsardzības iestādes un ombudi ir novērojuši, ka apmierinātība ir palielinājusies. Patērētāju asociācijas apgalvo, ka tās nav ievērojušas nekādus uzlabojumus attiecībā uz patērētāju apmierinātību, izņemot vienu asociāciju, kas bija pamanījusi uzlabojumus saistībā ar atteikuma tiesībām. Aizdevēji un aizdevēju asociācijas piekrīt, ka apmierinātība ir palielinājusies. Pētījumā atklājās, ka patērētāji ir diezgan apmierināti ar saņemtajiem pakalpojumiem saistībā ar viņu pašreizējiem kredītiem (73 % pilnīgi apmierinātu patērētāju) un ar iespējām tieši sazināties ar aizdevuma sniedzēju (66 %), taču daudz mazāk viņus apmierina maksa (36 %) un piedāvājumu klāsts (48 %). Pozitīvs sūdzību izskatīšanas rezultāts vērā ņemami ietekmē patērētāju apmierinātību ar kreditora pakalpojumu.

8. SECINĀJUMI

Jāatceras, ka dažas dalībvalstis īstenoja PKD pēc noteiktā termiņa un dažas no tām īstenoja direktīvu 2011. gada beigās. Tāpēc kreditoriem un patērētājiem bija maz laika, lai pielāgotu savu rīcību un pilnībā izmantotu PKD sniegtās priekšrocības. Tas izskaidro, kāpēc bija grūti noteikt dalībvalstu izmantoto regulatīvo iespēju ietekmi.

Turklāt PKD īstenošana notika vienlaikus ar finanšu krīzi, kas ietekmēja patēriņa kredītu tirgu. Kreditori uzmanīgāk izsniedz aizdevumus, bet aizņēmēji dod priekšroku savu pašreizējo kredītu atmaksai, nevis jaunu kredītu ņemšanai. Saprotama reakcija uz šiem ārējiem apstākļiem ir ierobežojusi PKD iespējamo ietekmi uz pārrobežu aizdevumiem un tāpēc arī uz vienotā tirgus turpmāku integrāciju kredītu jomā.

Kontrolpirkšanas uzdevums parādīja, ka kreditori nav ņēmuši vērā vairākus PKD noteikumus. Tas attiecas uz reklāmām un informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, kā arī uz pienākumu informēt patērētājus par viņu tiesībām (konkrēti, par tiesībām atteikties no līguma pirmajās 14 dienās un tiesībām uz pirmstermiņa atmaksu). Kontrolpirkšanas uzdevums apstiprina 2011. gada septembrī veiktā vispusīgā pētījuma[31] rezultātus. Patērētāju aptauja parādīja, ka patērētājiem rodas problēmas, kad viņi mēģina izmantot savas tiesības. Patērētāju zināšanas par finansēm vēl aizvien nav pietiekamas. Turklāt viņiem ir nepilnīgas zināšanas par viņu tiesībām un līguma noteikumiem. Šajā saistībā ir svarīgi nodrošināt, lai kredītu sniedzēji pielāgotu paskaidrojumus aizņēmēju vajadzībām vai izglītības līmenim.

[31] Sīkāku informāciju par rezultātiem skatiet vietnē http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-6_en.htm.

Pašlaik, šķiet, nav nepieciešams pielāgot nedz regulatīvo iespēju klāstu, nedz saskaņā ar PKD piemērojamos robežlielumus un procentu likmes. Pētījums atklāja dažus iespējamus pārpratumus attiecībā uz to, kādā pakāpē dalībvalstis var piemērot regulatīvas iespējas, īstenojot PKD. Komisija strādās ar dalībvalstīm, lai noskaidrotu šo jautājumu.

Taču, lai PKD noteiktās garantijas būtu efektīvas, tās ir pienācīgi jāīsteno. Ņemot vērā 22. pantu, kurā dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt, ka noteikumus, kurus tās pieņem, īstenojot šo direktīvu, nevar apiet, uzmanība ir jāpievērš arī praksei un juridiskajām konstrukcijām, kas cenšas apiet tiesību aktus patērētāju tiesību aizsardzības jomā kopumā un valsts noteikumus, kas pieņemti, īstenojot PKD.

Tātad ir jāturpina uzraudzīt PKD īstenošanu dalībvalstīs, sākot ar dalībvalstu īstenotās uzraudzības prakses novērtējumu. Komisija plāno veikt šādu novērtējumu 2014. gadā. Turklāt, pamatojoties uz dažās dalībvalstīs veiktās kampaņas, kuras mērķis bija informēt par PKD, novērtējuma rezultātiem un citiem pierādījumiem, tostarp saistībā ar patērētāju rīcību, Komisija varētu veikt turpmākas darbības, lai uzlabotu zināšanas par finansēm.